

IZ UKRAJINSKE VOJNE V GLOBALNO EKONOMSKO VOJNO

Vojna v Ukrajini ni več samo domena vojaških dogodkov na terenu, vedno bolj pomembna postaja ekonomska oblika vojne, ki se širi izven meja Ukrajine. Zaenkrat jo občutimo v Evropi in Rusiji, kasneje jo bo cel svet. S sankcijami, ki jih uvaja zahodni svet in blokadami dobav energentov in hrane, ki jih izvaja Rusija, se spreminjajo v orožje energenti, hrana, surovine in industrijski proizvodi, tudi finančni tokovi. Priča smo usihanju številnih civilizacijskih pridobitev, ki jih je omogočila globalizacija. In ta bo prva žrtev globalne ekonomske vojne.

Kako je do tega prišlo?

Teorija pravi, da globalni mir in odprta, neovirana trgovina prinese napredek in blagostanje vsem sodelujočim, saj vzpostavi optimalno razporejanje produktivnih sil glede na produktivnost in konkurenčne prednosti. Surovine, proizvodi in storitve se neovirano gibljejo po svetu, nič ne ogroža tega idealnega reda.

V realnem življenju potekajo stvari drugače, bolj asimetrično. Zgodovina nas uči, da dokler imajo velike sile pozitivna pričakovanja glede bodočega trgovalnega okolja, si želijo mir, da izkoristijo zase ekonomske koristi trgovanja, kar jim omogoča dolgoročno ekonomsko in politično prevlado. Ko pa se kakorkoli to pozitivno pričakovanje izgubi in se voditelji ustrašijo, da bodo izgubili dostop do ključnih surovin in tržišč, začnejo z vojaškimi in obveščevalnimi silami ustvarjati lokalne krize in vojne, da zaščitijo svoje gospodarske interese.

Zadnjih 30 let je bila prevladujoča velika sila ZDA, ki je bila glavni sponzor globalizacije, obenem tudi glavna povzročiteljica lokalnih kriz in vojn, s katerimi je utrjevala svoje koristi in prevlado. Največ lokalnih vojn in prevratov je bilo sproženih zaradi nadzora nad energijskimi in surovinskimi na Bližnjem vzhodu in Severni Afriki, tudi v Južni Ameriki, ki jo ZDA obravnavajo kot svoje gospodarsko dvorišče. Žarišča takih konfliktov so na področjih, kjer ZDA še nimajo zadostne gospodarske in politične prevlade, kot sta na primer Iran in Rusija.

Kot vzpenjajoča sila se po razpadu Sovjetske zveze, ki je bila 40 let po 2. svetovni vojni v borbi za svetovno prevlado edina konkurentka ZDA, uveljavlja Rusija pod Putinom. Želi si ponovno vzpostaviti nadzor in vpliv vsaj nad državami, ki so bile nekoč članice sovjetskega bloka in v katerih živi precejšen delež ruskega življa. Vojna v Ukrajini je prvenstveno posledica te strategije, vendar je obenem spopad za prevlado nad energijskimi viri in logistiko. Čez njeno ozemlje potekajo glavni plinovodi in naftovodi med Rusijo in Evropo, poleg tega so v zadnjih letih v vzhodni Ukrajini, pod Azovskim morjem in v Črnem morju okoli polotoka Krim, odkrili velike zaloge zemeljskega plina. Glavni razlog pa je zaščita pred prodiranjem NATO na vzhod.

Dolgoročno je pri vodenju take geopolitike glavni in največji nasprotnik ZDA Kitajska. Ta že ima prevlado pri nekaterih surovinskih virih, kot so redke zemlje in Litij, predvsem je proizvodna velesila, ki zalaga ves svet z industrijskimi proizvodi. V zadnjih letih se preoblikuje v tehnološko velesilo, saj postaja v svetu vodilna proizvajalka ključnih tehnologij prihodnosti, kot so fotovoltaika in baterije za elektromobilnost (preko 80% vseh svetovnih kapacitet), jedrske tehnologije (večino novih JE se gradi na Kitajskem), hitro napreduje pri informacijskih tehnologijah, čipih in umetni inteligenci. S tem ogroža ključno prednost ZDA na tehnološkem

področju, česar se ZDA najbolj bojijo. Prejšnji ameriški predsednik je že pred leti označil Kitajsko za glavnega nasprotnika ZDA pri svetovni prevladi, sedanji Biden nadaljuje s sovražno merkantilno politiko do Kitajske. Zaenkrat je ta »spopad Titanov« omejen na področje relativno blagih gospodarskih sankcij, vendar zadnja dogajanja okrog Tajvana nakazujejo, da ZDA pritiske stopnjujejo. Konflikt se bo stopnjeval na področju ekonomskih sankcij, kar bo privedlo do medsebojnih blokad v dobavah ključnih surovin in proizvodov, predvsem tistih s področja visokih tehnologij, lahko pa preraste v lokalno vojno krizo okrog Tajvana po vzoru tiste v Ukrajini.

Kakorkoli, glavna posledica stopnjevanja napetosti med ZDA z vazalsko Evropo na eni strani in Kitajsko z vazalsko Rusijo na drugi strani bo preoblikovanje sedanjega svetovnega ekonomskega reda, ki je izšel iz globalizacije, v bipolaren svet, podoben tistemu v obdobju hladne vojne po 2. svetovni vojni.

Kaj nas čaka?

Najprej se bo spremenilo splošno družbeno/psihološko okolje. Iz obdobja relativnega miru in pozitivnega gledanja na bodočnost (se še spomnite Fukuyaminega Konca zgodovine?) se bo vedno bolj uveljavljal strah in občutek ogroženosti, ki jo bodo politične oblasti še vzpodbujale, saj tako lažje obvladujejo družbene turbulence, ki nas v takem svetu čakajo. Nekakšen Orwelovski svet, v katerem je laž resnica, vojna mir in v katerem je avtokracija boljša od demokracije.

Če se omejimo na ekonomske posledice, bo to prineslo:

-več oboroževanja in povezovanja na vojaškem področju (vstop Finske in Švedske v NATO pakt),

-več domače proizvodnje, najprej vojaških in strateških materialov, nato vseh drugih potrebnih stvari, saj bo trgovina med blokoma vedno bolj sankcionirana in medsebojni pretok blaga vedno bolj otežen,

-več zalog strateških surovin, orožja in hrane kot varnostne blazine v primeru večjih spopadov ali logističnih turbulenc,

-več doma proizvodnje energije, ki bo zagotovila izpolnitev prej navedenih zahtev. Še posebej to velja za Evropo, saj so ceneni energijski viri iz Rusije že sedaj zgodovina. To bo pomenilo podaljšanje koriščenja fosilnih goriv, omilitev ciljev zelenega prehoda in ponovni vzpon jedrske energije. OVE bodo v energijskem miksu postali manj pomembni,

-Dobavljivost blaga bo pomembnejša od cen, zato bo srednjeročno, dokler se ne vzpostavijo ustrezne proizvodne kapacitete, porasla inflacija,

-vzpostavitev dveh ločenih finančnih sistemov. Zahodni bo temeljil na dolarju, vzhodni na juanu/rublju. Euro bo obstal kot lokalna valuta v EU, če ta ne bo razpadla.

Tak prehod bo investicijsko in finančno zelo zahteven, kar bo obremenilo javne finance, ki bodo zato namenjale manj denarja za »mehke« vsebine (sociala, zdravstvo) in več za »trde« stvari (vojska, policija, proizvodnja strateško pomembnih stvari). V teh razmerah bo finančne

tokove usmerjala predvsem država preko fiskalne politike in centralne banke, tržnega uravnavanja bo manj. Stagflacija bo postala več ali manj stalnica, v Evropi ECB ne bo več samo regulator inflacije preko obrestnih mer, ampak bo s podporo fiskalnim politikam evrskih držav (kar sicer že aktivno počne) služila »višjim ciljem«. Skratka, vojna ekonomija.

Kako se znajti v tem novem svetu?

Za Slovenijo bo predvsem pomembno, kaj se bo dogajalo z EU. Že vojna v Ukrajini z blokado energijskih virov iz Rusije predstavlja pomembno ekonomsko grožnjo, ko temu dodamo še potencialno blokado gospodarskih odnosov s Kitajsko, ki je velik dobavitelj in obenem kupec evropskega blaga, bo EU na resni preizkušnji. Kvaliteta vodenja skupnih zadev na nivoju EU je že sedaj nezadovoljiva, predvsem pa manjka enotnosti pri oblikovanju in izvajanju skupnih politik. Ključno bo, ali bo EU v napol vojnih razmerah sposobna oblikovati trdno skupno zunanjo, obrambno, energetska in fiskalno/finančno politiko. Če je ne bo, bo najverjetneje razpadla na dva dela, na eni strani bo trdno jedro, zbrano okoli Nemčije in Francije, na drugi periferne države z bolj ohlapno povezavo. Kriterij bo članstvo v evrski skupini, ki bo postala bolj fiskalno in posledično politično povezana s strožjimi pravili, kot so Maastrichtski kriteriji. Recimo z večinskim glasovanjem v evropskem parlamentu. Preizkusni zajček bo Italija, ki brez izdatne pomoči ECB že sedaj ne zmore poravnati vseh obveznosti, v zaostrenih pogojih vojne ekonomije bo še slabše.

Za nas bo ključna odločitev, ali ostati v jedrni skupini in se še bolj podrediti velikim, ali iti po bolj neodvisni in samostojni poti z lastno valuto. Prva pot je lažja, druga je precej zahtevnejša, saj bo treba najprej vzpostaviti učinkovitejše načine vodenja države, pri čemer smo v zadnjih 20 letih najbolj nazadovali. Vprašanje je, ali to še zmoremo.

Karkoli se bomo odločili, se bo treba bolj kot do sedaj nasloniti na lastne sile in sposobnosti. In tu, če zaključim malce bolj optimistično, imamo nekaj možnosti. Naše izvozno usmerjeno gospodarstvo je v okviru EU konkurenčno in bo v ponovni industrializaciji Evrope, ki bo sledila deglobalizaciji, dobilo svojo priložnost. Če bo podprto s kvalitetnim izobraževalnim sistemom (kar že imamo, le funkcionalnost bo treba izboljšati) in zadostno količino poceni energije (kar moramo še zgraditi), se lahko izognemo usodi Grčije in Italije.

Seveda je to le eden izmed možnih scenarijev.

Najbolj bo bodočnost odvisna od ravnanja Kitajske, ki naj bi v kratkem postala najmočnejša ekonomska sila sveta. V kolikor ne bo nasedla provokacijam ZDA in se zapletla v kakšen spopad ter nadaljevala z mirnim, konfucijanskim načinom krepitve ekonomske moči in pridobivanja vpliva preko sodelovanja in pomoči državam v razvoju (kar že počne s krepitvijo povezav v skupini BRICS) ter pridobila za tak pristop še Evropo, se lahko stvari iztečejo drugače, saj bodo ZDA ostale v svetu osamljene in v manjšini.

Manj verjeten je scenarij, da bi se Evropa znebila prevlade ZDA in oblikovala skupaj z bližnjimi državami tretji svetovni center moči, ki bi bil sposoben voditi od ZDA in Kitajske neodvisno politiko. Za kaj takega bi morala doseči bistveno večjo notranjo politično enotnost v EU in mirovni in gospodarski sporazum z Rusijo, predvsem pa dokazati, da je tako geopolitiko sposobna izvajati.

To (ne)sposobnost pokažeta dve zadevi. Prva je neuspeh Minskih sporazumov o mirni rešitvi konflikta v Ukrajini iz leta 2014. Nemčija in Francija sta bili kot garanta sopolpisnici Minskih sporazumov o mirni rešitvi konflikta, vendar nista uspeli zagotoviti spoštovanja sporazuma, pobudo sta prepustili vojnim hujskačem iz ZDA in Ukrajine. Druga zadeva, ki je najprej logična posledica prve, je polom sankcij proti Rusiji, ki škodijo bolj EU kot Rusiji. Da uvedeš tako neumne sankcije moraš biti opravično nesposoben že za vodenje običajnih državnih zadev v mirnem času, kaj šele za vodenje svetovne velesile v realnih pogojih (ekonomske) vojne.

Če pa se bo uveljavil v zgodovini človeštva najbolj uporabljan koncept prevlade močnejšega, dokazljiv v vojnem spopadu do dokončnega poraza ene strani, se nam v svetu, polnem jedrskih bomb, ne piše dobro.

Drago Babič